

ЖУРНАЛІСТИКА

УДК 007:82.01/09

Валерій ІВАНОВ,

Олена ДУДКО

ПЕРЕНЕСЕННЯ ІМІДЖУ КРАЇНИ НА ІМІДЖ ЛЮДИНИ В РОМАНІ «МАШЕНЬКА» РОСІЙСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ВОЛОДИМИРА НАБОВОКА

В статті розглядаються феномен перенесення іміджу одного об'єкта на інший на прикладі співвіднесення іміджу країни Росії та людини Машеньки в романі Володимира Набокова «Машенька». Надаються рекомендації п'ярникам щодо здійснення нейтралізації перенесеного іміджу у свідомості цільової аудиторії.

Ключові слова: Ганін, Росія, Машенька, Володимир Набоков, картини, емоції, перенесення іміджу.

Актуальність дослідження. У 1926 було видано перший великий прозовий твір російського письменника в еміграції Володимира Набокова – роман «Машенька». Він приніс авторові успіх; критика визнала в Набокові одного з талановитих письменників молодого покоління. У цьому романі, як і згодом в кількох пізніших прозових творах письменника, переломилися події отроцтва і юності автора: дачне місце Воскресенськ нагадує Батово, Виру і Рождествене, в яких промайнули дитинство, отроцтво і юність Набокова; історія Ганіна і Машеньки віддалено наводить на думку про юнацьку любов Володимира Набокова і Люсі Шульгіної, з якою майбутній письменник познайомився в маєтку свого дядька Рождествене під Петербургом влітку 1915 року. Однак, зберігаючи автобіографічний «слід» у сюжеті, автор свідомо уник прямої подібності.

Але не тільки для біографів письменника Володимира Набокова цей твір є дуже цікавим та важливим. Застосовуючи своє глибинне розуміння психології душі та мотивів, вчинків людини, автор через сюжетну лінію любові Лева Ганіна до Машеньки розкрив механізм перенесення іміджу одного позитивного об'єкта (далекої вітчизни героя) на інший (дівчину, із якою він проводив там час). Для практиків сфери реклами та зв'язків з громадськістю є

стратегічно необхідною потреба осмислити феномени асоціації одного об'єкта з іншим та взаємної інтеграції іміджів.

Метою статті є розкрити механізм перенесення іміджу країни на імідж людини. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*:

- проаналізувати суть явища перенесення іміджу;
- надати характеристику результатам перенесення іміджу Росії на імідж Машеньки в романі «Машенька» Володимира Набокова;
- виявити, яким чином перенесення іміджу Росії на імідж дівчини Машеньки вплинуло на поведінку головного героя Ганіна;
- надати рекомендації щодо нейтралізації перенесеного іміджу одного об'єкта на інший – тобто розкрити механізм, яким чином примусити цільову аудиторію більше не асоціювати два об'єкти один з одним.

Об'єктом дослідження є твір «Машенька» Володимира Набокова. *Предметом* дослідження є перенесення іміджу країни на імідж людини в романі «Машенька» російського письменника Володимира Набокова.

Методологічна основа дослідження. У своїх теоретичних засадах дослідники виходили з теорій російських літературознавців (Г. Грачов, М. Храпченко) щодо суті літературного образу героя, поглядів літературних критиків роману «Машенька» Володимира Набокова (А. Глазкова, Ф. Бауерс, Е. Даниелян, Г. Джафарова), а також з психологічного аналізу тексту даного роману російського письменника.

Осмислюючи стратегію дослідження, вибір методів і методик його реалізації, автори керувалися думкою про важливість детального розкриття феномену перенесення іміджу одного об'єкта на інший.

Авторів статті цікавлять передусім механізм створення іміджу людини за допомогою асоціації з іміджем іншого об'єкту.

Новизна дослідження полягає у постановці конкретних нових завдань і зумовлюється отриманими результатами.

Автори намагаються з'ясувати, як саме на поведінку головного героя Лева Ганіна вплинули його асоціації та яким був механізм позбавлення героя від прагнення бути поряд із Машенькою.

Практичне значення одержаних результатів. Автори сподіваються, що отримані результати допоможуть п'ярникам збагнути механізм перенесення іміджу одного об'єкта на інший та зуміти правильно застосовувати рекомендації щодо нейтралізації ефекту перенесення іміджу, які пропонуються у статті.

Результати дослідження. *Імідж є цілісним образом суб'єкта.* «Імідж – це образ організації/людини, тобто те, як її сприймають» [5, с. 154]. Процес створення іміджу характеризується формуванням потрібного сприйняття. Воно базується на обов'язковому поєднанні двох складових:

1) відбиток у свідомості візуальних картин. Як пам'ять «сфотографувала» об'єкт? Тобто, які картини у свідомості з'являються, коли про нього згадують?;

2) емоції, які виникають в індивіда під час згадування кожної з візуальних картин.

Таким чином формується образ об'єкта і забезпечується його сприйняття реципієнтом.

Як пише літературознавець Г. Грачов, у літературі «під образом ми розуміємо художню цілісність, будь то метафора чи епопея «Війна і мир». Співвідношення в ньому різних сторін – чуттєвого і раціонального, пізнавального і діяльно-творчого – чуйно відображає і безпосередньо пов'язано з типом відносин між особистістю та суспільством в кожену епоху» [2, с. 3]. Тобто, образ обов'язково пов'язується з певним контентом, у якому він існує, функціонує. Суспільні відносини, які породжують цей контент, змушують нас асоціювати образ з певною системою (наприклад, образ «демократії») чи ситуацією (наприклад, якась зустріч та її результати).

Так, літературознавець М. Храпченко щодо цього зазначає, що «художній образ нерідко виражає ілюзії, громадські забобони, омани. І це особливого роду узагальнення соціального, психологічного досвіду, закономірно виникає в певних історичних умовах». Він пише, що «якщо образ у його первинному, загальногносеологічному розумінні являє собою знімок навколишнього, спостережуваного людиною світу, то художній образ – це результат складної переробки життєвих вражень, спостережень» [10, с. 65]. Тобто можна говорити про те, що у своєму творі Володимир Набоков узагальнив типові життєві

ситуації. Таке узагальнення характерне для будь-якого класичного літературного твору, в якому описуються потенційно реальні події.

І дійсно, в своєму житті людина постійно переживає процеси перенесення образу одних об'єктів, з якими вона стикається, на інші. Така типова ситуація розглядається у романі «Машенька» Володимира Набокова на прикладі ставлення головного героя Лева Ганіна до образу Машеньки, з якою в нього асоціюються спогади про безтурботне, щасливе життя.

Дослідниця роману «Машенька» Г. Джафарова пише, що «метафори Набокова звертають на себе увагу з двох причин. Перш за все, вони є зразками чудового використання невичерпних засобів російської літературної мови кінця XIX – початку XX століть. З іншого боку, вони реалізуються в системі образності Срібного століття. Набоков як поет і як прозаїк продовжує традиції пушкінської поезії та прози, одночасно він не чужий традиціям модернізму, російського символізму та експресіонізму» [4].

Слід зазначити, що Володимир Набоков був не лише письменником, але й викладачем російської мови та літератури в США – був професором Корнельського університету, читав курс лекцій в Гарварді. Про нього згадують, що «настирливо наполягаючи на читанні з розумінням, він вважав, що немає нічого важливішого за читацьку увагу до деталей, бо в них схований ключ до розуміння того, як працює шедевр. Ця наукова та одночасно художня любов до деталей, властива Набокову-письменнику, в кінці кінців і складає суть його викладацького методу» [6, с. 14].

Слідуючи настановам письменника і викладача літератури Володимира Набокова, автори даної статі особливу увагу приділили деталям, які формували образ Машеньки в свідомості героя Ганіна. До того ж, редактор «Лекцій з російської літератури» Володимира Набокова Ф. Бауерс так згадує настанови письменника до його студентів: «Набоков резюмував таким чином: «В роки моєї викладацької діяльності я давав своїм студентам точні відомості про деталі, про сполучення деталей, які здатні осяяти твір, висікти іскру, бо без неї воно мертво. В цьому плані зосередження на загальних ідеях не має такого значення»» [6, с. 14].

Головний герой роману «Машенька» – емігрант Лев Глібович Ганін, який після російської революції живе в пансіонаті в Берліні. Здається, головного героя все тяготить в його такому житті. Він постійно переживає особливо негативні емоції щодо:

- свого місця проживання: «Пансіонат неприємний. Неприємним було головним чином те, що кожен день та ніч чути було поїзди міської залізної дороги, і тому здавалося, що весь дім кудись їде» [9, с. 13], «у кімнаті було дуже мало речей і багато безладу» [9, с. 43];

- своєї роботи: «Він знав жовту темряву тієї ранньої години, коли їдеш на фабрику; знав теж, як ниють ноги після того, як десять звивистих верств пробіжиш з тарілкою в руці між столиків у ресторані «Pig Goroі»; знав він і інші праці, брав на комісію все, що підвернеться, – і бублики, і просто діаманти. Не гидував він нічим: не раз навіть продавав свою тінь подібно до багатьох з нас» [9, с. 19];

- своєї коханки: «Йому огидно і нудно було, коли після чергової механічної любові вона, одягаючись, мружилась, від чого очі її відразу робилися неприємно-волохатими», «він відчував запах її парфумів, в яких було щось неохайне, несвіже, літне, хоча їй самій було лише двадцять п'ять років... Вона всім своїм слабким, жалюгідним, непотрібним йому тілом припадала до Ганіна» [9, с. 22];

- свого харчування: «у кепській пивній він вечорами їв сосиски з капустою та холодну свинину» [9, с. 26];

- свого оточення: «Алфьоров, побачивши його, привітно посміхнувся, підвівся, але Ганін руки не подав і, мовчки кивнувши, зайняв своє місце поруч з ним, заздалегідь проклинаючи прилипливого сусіда» [9, с. 27];

- свого відпочинку: «Як тоскно... – думав він, повертаючись у свою кімнату, – І що мені тепер робити? Вийти погуляти чи що?..» Цей його день, як і попередні, пройшов мляво, позбавлений смаку неробства, позбавлений мрійливої надії, яка робить неробство чарівним. Бездіяльність тепер його обтяжувала, а справи не було» [9, с. 34]; «у кінотеатрі на екрані примадонна, витріщивши великі неправдоподібні очі, валиться горілиць на підмостки... Ганін відчув не тільки сором, але й швидкоплинність, неповторність людського життя. «Не знаємо, що робимо», – з відразою подумав Ганін, вже не дивлячись на екран» [9, с. 39, 41];

- свого способу життя: «він пробував читати, але те, що було в книзі, здавалося йому таким чужим і недоречним, що він кинув її посередині підрядного речення. На нього найшло те, що він називав «знехотя волі». Він сидів не рухаючись перед столом і не міг

вирішити, що йому робити: чи змінити положення тіла, чи встати, щоб піти вимити руки, чи відчинити вікно, за яким похмурий день вже переходив у сутінки... Це був болісний і страшний стан, трохи схожий на ту тяжку тугу, що охоплює нас, коли, вже вийшовши зі сну, ми не відразу можемо розкрити, ніби назавжди злипли, повіки...» [9, с. 35];

- власного настрою, з яким він постійно жив: «А сил не було тому, що не було в нього певного бажання, і мука була саме в тому, що він марно шукав бажання. Він не міг примусити себе простягнути руку до лампи, щоб увімкнути світло. Йому здавався немислимим дивом цей простий перехід від наміру до його здійснення. Ніщо не прикрашало його безбарвної туги, думки повзли без зв'язку, серце билося тихо, білизна докучливо липнула до тіла» [9, с. 35] і так далі.

Тобто загальний імідж берлінського життя у Лева Ганіна є різко негативним. В його свідомості – лише неприємні картини, які супроводжуються негативними емоціями.

І ось у житті Ганіна з'являється щось інше – в його свідомості «оселяються» приємні картини, які супроводжуються позитивними емоціями.

Це сталося після того, як він побачив у свого сусіда в пансіонаті фотокартку дівчини, із якою був недовго щасливим у молодості. Це викликало в нього бурю позитивних емоцій. Такий різкий емоційний перехід від негативного сприйняття дійсності до позитиву Набоков описує так: «Бувають такі миті, коли все стає жахливим, бездонно-глибоким, коли здається так страшно жити і ще страшніше померти. Поки мчиш так по нічному місту, крізь сльози дивлячись на вогні і ловлячи в них дивний сліпучий спомин щастя, – жіноче обличчя, що сплигло знову після багатьох років життєвого забуття, – мчиш і дурієш так» [9, с. 50], а наступного дня зранку Ганін вже почав відчувати позитивні емоції до того, що його оточує: «ранок був білим, ніжним, задимленим. Діловитим гулом дріжджали колеса... Він рішуче зіскочив з ліжка і почав голитися. Сьогодні він знаходив у цьому особливе задоволення. Хто голиться, той кожен ранок молодшає на день. Ганіну сьогодні здавалося, що він помолодів рівно на дев'ять років. Під час гоління Ганін здвинув брови, а потім, облившись з кувшину холодною водою, радісно усміхався» [9, с. 51].

При цьому герой не може збагнути: чому фотографія дівчини, Машеньки, з якою він не бачився дев'ять років, викликає в нього такі позитивні емоції, які переносяться на все довкруги? Тож Лев Ганін вирішив, що він закохався. В першу чергу, він пішов та об'явив про це коханці Людмилі, яка в нього постійно викликала різко негативні емоції: «Ганін пильно подивився на неї та відповів: «Я, виявляється, кохаю іншу жінку. Я прийшов із тобою попрощатися»... І, послухавши по-весняному тремтливий голос і поглянувши на розпис відкритого скла, – куц кубічних троянд і павиче віяло, – Ганін відчув, що вільний» [9, с. 54–55]. Ключовим тут є слово «виявляється», адже Ганіну лише здається, що він кохав та кохає іншу жінку. Бо далі за текстом Володимир Набоков, який закликав своїх студентів бути уважними до деталей, пише: «Він завжди згадував Росію, коли бачив швидкі хмари, але тепер він згадав би її і без хмар; з минулої ночі він тільки й думав про неї. Те, що трапилося в цю ніч, та чудова подія душі, переставила світлові призми всього його життя, перекинула на нього минуле» [9, с. 55]. Машенька асоціювалася в Лева Ганіна з минулим, асоціювалася з далекою батьківщиною, яку він покинув.

Набоков описує деталі спогадів, якими Ганін живе наступні чотири дні після того, як побачив фотографію Машеньки і почав її згадувати в контексті Росії. Ганін починає жити лише спогадами, які навіюють йому тільки позитивні емоції, «щільний день він переходить із садочка до садочку, із кафе до кафе, і його спогади без перерву пливають вперед, як квітневі хмари по ніжному берлінському небу. Він був богом, що відтворює загиблий світ» [9, с. 59], «випадковий запах гаражу рядом із кабаком допоміг Ганіну згадати ще більш живо той російський дощовий серпень, той потік щастя, який тіні його берлінського життя весь ранок так настирливо переривали» [9, с. 113]. У Лева Ганіна задіяні всі п'ять органів чуття, коли він згадує те літо в Росії, яке провів у дачному місті разом із Машенькою – Ганін ніби знову чує, бачить, нюхає, відчуває на дотик, знову розмовляє зі своїми родичами та дівчиною. При цьому він переживає різко позитивні емоції.

Загальний імідж Росії (її ландшафтів та згадуваних там людей) для Ганіна є дуже позитивним. Наприклад, «лежиш, пливеш і думаєш про те, що скоро встанеш, і в сонячній калюжі грають мухи, і кольоровий моток шовку, як живий, зістрибує з колін матері, що сидить поруч, м'яко котиться янтарним паркетом...» [9, с. 58], «у

сутінках легко йшов велосипед, і коли він промайнув повз темну стайню, звідти запахло теплом, пирханням, ніжним стуком переставленого копита» [9, с. 78], «спираючись на велосипед, дивився через поля на одну з лісових галявин, що бувають лише в Росії, далеку, зубчасту, чорну, і над нею золотий захід пересікала одна тільки лілувата хмара, з-під якої вогненным віялом розходилися промені. І дивлячись на небо, і слухаючи, як далеко-далеко на селі майже мрійливо мукає корова, він намагався зрозуміти, що все це значить – ось це небо, і поля, і стовп, що гуде; здавалося, що ось-ось зараз він зрозуміє» [9, с. 82] і т. д. А Машенька була першим коханням шістнадцятирічного хлопчика Лева Ганіна, першою дівчиною, із якою він пережив тілесне відчуття любові в дачному своєї молодості містечку Росії. Цю Росію молодості він згадує, в ній він був таким щасливим: «Спогади так затьмарювали його самого, що він не відчував часу. Тінь його жила в пансіонаті пані Дорн, – він же сам був у Росії, переживав спогади свої як дійсність. Він відчував невідповідність між дійсним часом та тим, іншим часом, в якому він жив, і тому виходило так, що не було відповідності між ходом минулого життя та сьогочасного» [9, с. 94].

Набоков дуже детально описує спогади, насичуючи кожен абзац тексту-спогадів Ганіна про Росію майстерними порівняннями, які демонструють його позитивні емоції. Адже картини, які згадує герой, викликають в нього приємні емоції. Однак Росія для нього є недосяжною – він емігрант, в якого немає можливості повернутися на батьківщину. В контексті Росії він бачить Машеньку, і, дізнавшись, що вона приїздить у пансіонат до свого чоловіка, будь що хоче бути поряд із нею, аби постійно переживати позитивні емоції. Те, що Машенька заміжня, його лякає теж в контексті пережитого в Росії, і в контексті того, що фотографія дівчини знаходиться в столі її нині законного чоловіка: «Ганіну страшно було тепер навіть подумати, що його минуле лежить у чужому столі» [9, с. 86].

Герой настільки перейнявся позитивними емоціями від спогадів про Машеньку в контексті його батьківщини Росії, що він навіть не приділяє уваги тому, що вони з дівчиною розсталися ще в отрочтві саме тому, що розлюбили один одного. Але емоції настільки затьмарюють логіку, що двадцятип'ятирічний герой нині навіть «не сумнівався в тому, що Машенька і тепер його любить... Машенька не могла змінитися за ці роки, все так само горять та

сміються її очі» [9, с. 152], хоча вони не бачились дев'ять років. Герой хоче у це вірити, бо він живе емоціями.

Отже, імідж – це поєднання емоцій із певним набором картин, які спливають у пам'яті, коли згадується якийсь конкретний об'єкт. У випадку, описаному в романі «Машенька» Володимира Набокова, відбулося перенесення позитивних емоцій та позитивних картин одного об'єкта на інший – а саме іміджу Росії на імідж Машеньки. Через те, що для героя Машенька знаходиться в контенті російської тематики, до якої він відчуває дуже позитивні емоції, він переносить ці емоції на дівчину разом із картинами Росії, адже на деяких з них вона також колись була присутньою. Він бачить її лише в контенті Росії, недосяжної для нього зараз, і, згадуючи дитинство та Росію із позитивними емоціями, Ганін переніс ці емоції на Машеньку.

Ключовою фразою автора, яка розкриє для нас результат такого перенесення іміджу країни на імідж людини, стане те, що Лев Ганін думав наприкінці твору щодо приїзду Машеньки: «Завтра приїздить уся його юність, його Росія». Герой вже не може розрізнити Машеньку, свою щасливу юність та свою улюблену батьківщину. Ці три образи для нього злилися воедино, інтегрувалися в одне ціле. Тобто, в свідомості Лева Ганіна відбулося перенесення іміджу Росії дев'ятирічної давнини на дівчину Машеньку, з якою він був недовго знайомий у тій Росії, але вона також була присутня у картинах Росії, сфотографованих пам'яттю Ганіна, та пов'язаних із позитивними його емоціями.

Отже, *механізм перенесення іміджу одного об'єкта на інший* в діяльності п'яричника є таким:

1) знайти можливість пов'язати два об'єкти у «фотографічній пам'яті» суб'єктів, для яких відбувається перенесення іміджу. Згадуючи один об'єкт, має згадувати в його контексті й інший;

2) емоції, які суб'єкт відчуває до об'єкту, імідж якого переноситься, повинні бути сильнішими за ті, на який переноситься цей імідж, – в разі, якщо ці емоції є різними. Наприклад, можливо, в Ганіна були насправді нейтральні емоції до Машеньки, чи навіть негативні (особливо враховуючи його не зовсім вдалий перший сексуальний досвід із цією дівчиною), однак позитивні емоції, які він відчув до Росії, згадавши її, були настільки сильними, що нейтралізували дію інших.

Критики творчості письменника Володимира Набокова в романі Машенька також насамперед виділяють тягу Ганіна до

країни Росії, а вже потім – до людини Машеньки. Дослідник Е. Даниелян пише: «Лев Глібович Ганін запам'ятовується своєю любов'ю до Росії, він мріє повернутися на батьківщину. Ганін не вчинив жодних результативних дій в роки революції та громадянської війни, проте в Берліні він мріє створити партизанський загін і підняти повстання у Петрограді. Велика частина тексту роману пов'язана зі спогадами Ганіна про залишену батьківщину, про його перше кохання. Поштовхом до цих ретроспективних думок послужив момент, коли на фотографії дружини Алферова він впізнав свою першу кохану – Машеньку. Наступні кілька днів Ганін проводить у роздумах про минуле і про майбутнє життя, хоче замість Алфьорова зустріти на вокзалі Машеньку і почати з нею нове життя» [3, с. 114]. Тобто, він своє майбутнє життя також пов'язує із минулим – із Росією. Бо він мріє, як тут зазначено дослідником, повернутися на батьківщину і підняти там повстання. Машенька, яка «розпочне з ним нове життя», є його зв'язком із минулою Росією, яку він не захистив під час революції, але планує все повернути назад, приїхати і продемонструвати свою любов до вітчизни.

Дослідниця творчості Володимира Набокова А. Глазкова так характеризує роман: «У 1926 році вийшов перший роман Набокова «Машенька», найбільш, мабуть, «російський» зі всієї набоковської спадщини. Історія кохання російського емігранта до залишеної на батьківщині дівчини, боротьба між спогадами і реальністю, несподівана розв'язка оповіді – все це привернуло увагу російського читача, який сприйняв героїню роману як символ Росії» [1]. Дослідниця влучно називає відчуття Ганіна, які він переживає протягом усього роману, «боротьбою між спогадами та реальністю». У романі занадто багато Росії – тому він «найбільш російський» зі всіх інших творів майстра Набокова. Але акцент – на справді неочікуваній розв'язці.

При цьому зовсім неочікуваним кінець роману є для пересічних читачів, однак він може бути досить передбачуваним для піарників, знайомих із механізмом перенесення іміджу одного об'єкта на інший. Бо існує також механізм нейтралізації перенесеного іміджу, коли герой перестає відчувати настільки сильні позитивні емоції до об'єкта перенесення іміджу.

Ганін приїздить на вокзал, де має ось-ось зустрітись із Машенькою. До цього герой ввечері розмовляв про неї з її

чоловіком Алфьоровим, якого він сильно зневажає, відчуває до нього сильну відразу (тобто, переживає щодо чоловіка Машеньки різко негативні емоції). До прибуття потягу, яким мала приїхати Машенька, ще залишався час, і «Ганін зупинився в маленькому сквері біля вокзалу та сів на лавку, де ще нещодавно згадував садибу [тобто Росію. – прим. авторів], передчуття Машеньки. За годину вона приїде, її чоловік спить сном мертвого, а він, Ганін, збирається її зустріти» [9, с. 182]. Тож, очікуючи Машеньку, в свідомості Ганіна вона починає асоціюватися з її чоловіком, до якого у героя різко негативні емоції.

Посидівши ще трохи на лавочці, Ганін раптом перейнявся зовсім іншими емоціями, відмінними від тих, які переносилися з іміджу Росії на імідж Машеньки. «І Ганін вже відчував з нещадною ясністю, що роман його із Машенькою закінчився назавжди. Він продовжувався усього чотири дні, – ці чотири дні, можливо, були найбільш щасливим в його житті. Але тепер він до кінця вичерпав свій спогад, до кінця наситився ним, і образ Машеньки залишився разом із помираючим старим поетом там, у домі тіней (тобто у берлінському пансіонаті – прим. авторів), який вже сам став спогадом. І крім цього образу, іншої Машеньки немає і бути не може» [9, с. 183]. Після цього герой купив квиток на потяг, який «за півгодини йшов на південний захід Німеччини, і з присмним хвилюванням подумав про те, як він без усяких віз пробереться через кордон, – а там Франція, Прованс, а далі – море. І коли поїзд тронувся, він задрімав, сховавши обличчя в складки макінтоша, що висів на гаку над дерев'яною лавкою» [9, с. 184], – ці два речення є останніми в романі, ними закінчується текст.

Сталося те, що герой пережив дуже негативні емоції щодо Машеньки, перебивши її асоціацію з Росією в тому контексті, який був раніше. Відбулося перенесення іміджу берлінського пансіонату на неї. Ганін ненавидів своє життя у цьому пансіонаті, а Машенька там була його єдиною позитивною емоцією. І ось в Ганіна при слові «Машенька» в свідомості починали спливати лише дві картини: її чоловік та помираючий постоялець пансіонату, які знаходились в контенті неависних стін берлінського пансіонату. Вже не було в свідомості поряд із Машенькою улюбленої Росії, бо різко негативні емоції по відношенню до берлінського пансіонату нейтралізували ці спогади. Ганін тепер відчував позитивні емоції до свого ймовірного майбутнього у Франції, на морі, але Машенька там була не потрібна,

бо вже не несла з собою для Ганіна тих позитивних емоцій, які він переживав раніше по відношенню до неї.

Як зазначає під час своїх лекцій доцент Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Т. Старченко, вплинути на рішення Ганіна «втекти» від Машеньки могло й розуміння ним того, що вона стане для нього тягарем в майбутньому житті – вона заміжня жінка, і за цих обставин їхнє майбутнє є досить непередбачуваним. Ганін був не готовий нести за неї відповідальність, вважає Т. Старченко. Зазначимо, що відчуття невизначеності, яке Ганін міг потенційно відчути на лавочці поряд із вокзалом, очікуючи приїзду Машеньки – це також негативні емоції, які робили для нього негативним її загальний імідж.

Почуття Ганіна до Машеньки протягом чотирьох днів життя в берлінському пансіонаті були схожими на закоханість, адже легше закохатись тій людині, яка в повсякденному житті постійно переживає негативні емоції, і раптом з'являється хтось, хто асоціюється в неї з позитивними емоціями. Механізм нейтралізації перенесеного іміджу одного об'єкта на інший, як це відбулося наприкінці роману «Машенька» Володимира Набокова, активно використовується в побутовому житті – наприклад, коли люди, які прожили кілька років разом, вже перестають переносити позитивний імідж свого повсякденного життя на «другу половинку». Адже коли вони лише одружувались, в їхній свідомості існували мрійливі, приємні картини, на яких був присутній партнер, і які асоціювались з позитивними емоціями, що переносилися на нього. Згодом однакові картини набридають і вже не викликають таких дуже позитивних емоцій, але партнер залишається у цьому ж контенті. На цьому ґрунті у сім'ї починаються проблеми, якщо двоє людей не в змозі знайти собі контент із позитивними емоціями, з яким асоціюватимуть один одного. Сімейні психологи радять за потреби часто змінювати ці контенти (подорожі, нові знайомства та пригоди, врешті-решт, по-новому поставити меблі в домі тощо), аби картин із свіжими позитивними емоціями, в яких знаходиться кохана людина, було протягом життя якомога більше.

Проблеми виникають, коли з'являється хтось або щось, що може нейтралізувати перенесений імідж одного об'єкта на інший. Наприклад, особливо це є розповсюдженим у трикутнику стосунків «чоловік–коханка–дружина», коли коханка намагається довести чоловікові, що його дружина постійно знаходиться в негативному

контенті і саме вона є причиною того, що цей контент є негативним. Натомість коханка намагається себе розмістити для чоловіка в позитивний контент, аби він, згадуючи її, відчував позитивні емоції. Людям завжди хочеться повертатися до позитивних емоцій і дружина має всіма можливими способами їх забезпечувати чоловікові.

Рекомендації для піарників щодо нейтралізації перенесеного позитивного іміджу одного об'єкта на інший складаються з двох варіантів дій:

1) змусити суб'єкта, у свідомості якого нейтралізується перенесений імідж, відчути до об'єкта, з якого переноситься імідж, різко негативні емоції. Наприклад, якби Ганін відчув різко негативні емоції до Росії, він переніс би їх на Машеньку;

2) знайти об'єкт-замінник попереднього об'єкту, імідж якого переносився, і змінити за допомогою нього для суб'єкта сприйняття об'єкта, на який переноситься імідж. Наприклад, так відбулося в романі, коли об'єктом-замінником для образу Росії став образ берлінського пансіонату, із яким герой почав асоціювати Машеньку.

Психологічний феномен перенесення, що полягає в несвідомому перенесенні раніше пережитих (особливо в дитинстві) почуттів і відносин, які проявляються до однієї особи на зовсім іншу особу, в психоаналізі був помічений і описаний ще Зигмундом Фрейдом. Досить чітко ці асоціації простежуються в іншому романі письменника Володимира Набокова – «Лоліта». Головний герой Гумберт зізнається ще на початку своєї автобіографічної розповіді про тягу до німфетки Лоліти через асоціацію її зі своїм першим коханням Аннабеллою: «Я впевнений також, що чарівним та роковим чином Лоліта почалася з Аннабелли» [7, с. 21], «на якомусь віддаленому майданчику я, бувало, тренував мою бездарну дівчинку Лоліту, – і переді мною виникали ті далекі дні, коли при сильному гарячому вітрі, у вихору пилу, у тумані дивовижної втоми, я подавав м'яча веселій, витонченій Аннабелі» [7, с. 207] і т.д. У власноруч написаному до роману «Лоліта» сценарії Володимир Набоков виділив також дитячі спогади-асоціації матері Лоліти, Шарлотти, коли вона зверталася до Гумберта: «У визначеному світлі, коли ви так хмуритеся, як зараз, ви нагадуєте мені когось. Хлопчика з коледжу, з яким я одного разу танцювала, юного артиста з Бостона, мого першого романтичного кавалера» [8, с. 88]. Психологи підкреслюють, що найбільш бажаними для людини на підсвідомому

рівні часто виявляються приємні спогади дитинства. Вони можуть викликати певні асоціації, переноситися на різні об'єкти.

Як в російській, так і в зарубіжній літературі тема перенесення іміджу одного об'єкта на інший є одвічною, і зумовлює проблеми у стосунках між героями літературних творів. Наприклад, в сюжеті розповіді «Після балу» Лева Толстого лежать реальні події, що відбулися з його старшим братом Сергієм. Він був закоханий в дочку військового начальника Л. П. Корейша і бував у них в будинку. Але після побаченого ним побиття біглою солдата під керівництвом батька дівчини почуття закоханого швидко охололи, і він взагалі відмовився від наміру одружитися. Тобто, відбулося перенесення іміджу батька на імідж дівчини-нареченої.

Так само у світовій літературі американською письменницею Маргарет Мітчел у бестселері «Віднесені вітром» описана ситуація, коли взаємовідносини героїні Скарлет О'Хари та Рета Батлера перериваються, бо останній її покидає, почавши асоціювати Скарлет із тими стражданнями, які переніс поряд із нею (під час смерті коханої дитини; від образ, які він терпів від дружини; від її постійних мрій про іншого чоловіка і т.д.).

У житті часто трапляється, що раптом людина перестає відчувати до когось позитивні емоції, дізнавшись про нього щось погане. Наприклад, дружина дізнається про зраду чоловіка і не може пробачити; закоханий розуміє, що об'єкт його бажання має щодо нього корисливі мотиви; або й зовсім, як за Володимиром Набоковим, коли одна з другорядних героїнь роману «Машенька» Клара раптом відчуває «щемливе почуття самотності, яке завжди опановує нами, коли людина, нам дорога, віддається мрії, в якій нам немає місця» [9, с. 129]. Так буває, коли дівчина, що відчуває до когось позитивні емоції, розуміє, що ця людина ніколи й не бачила її хоча б в одному сюжеті разом із собою в майбутньому.

У житті часто двоє розстаються після сумісного проживання, бо жінка, наприклад, збагнула, що чоловік ніколи й не планував на ній одружуватись. А на роботі співробітник може почати шукати собі інше місце, коли розуміє, що начальство ніколи й не планувало надавати йому можливість отримати підвищення.

Робота п'ярника з формування іміджу вимагає досконалого оволодіння процесом перенесення іміджу одного об'єкта на інший. Письменник Володимир Набоков дуже детально зобразив його

феномен та результати, до яких він призводить, у своєму романі «Машенька».

Висновки. Герой роману «Машенька» Володимира Набокова Лев Ганін, який ненавидить все, що його оточує в Берліні, розташованому далеко від його вітчизни, раптом проживає дуже позитивні емоції, побачивши фотокартку Машеньки в сусіда по пансіонату. Коли Ганін ще був шістнадцятирічним хлопчиком, він спілкувався з Машенькою, яку оточував контент його рідної землі, позитивних емоцій, що він тоді переживав у молодості в оточенні рідних йому людей. Імідж країни Росії, який для нього складався із картин, пов'язаних з позитивними емоціями, Ганін переносить на людину Машеньку. Машенька стає для нього образом, інтегрованим в образ його молодості та в образ батьківщини. Таким чином відбувається перенесення іміджу країни Росії на імідж людини Машеньки в романі Володимира Набокова «Машенька».

Механізмом нейтралізації перенесеного іміджу з одного об'єкта на інший є вміння піарника викликати в суб'єкта інші емоції щодо обраного об'єкта, що відбувається також через асоціації цього об'єкта із об'єктом-замінником.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глазкова А. Владимир Владимирович Набоков // Литературная гостинная. – 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://litgost.jino-net.ru/nabokov/>.

2. Грачев Г. Жизнь художественного сознания. Очерки по истории образа / Г. Грачев. – М. : Искусство, 1972. – 200 с.

3. Даниелян Э. С. Литература русского зарубежья (1920-1940) / Э. Даниелян. – Ереван : Лингва, 2005. – 200 с.

4. Джафарова Г. Метафоры в романе В. Набокова «Машенька» / Г. Джафарова // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. 12.04.2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.jurnal.org/articles/2010/fill14.html>

5. Журналістика в парі та пар у журналістиці / [упорядн. В. Ф. Иванов, О. С. Дудко]. – К. : «Грамота», 2010. – 288 с.

6. Набоков В. Лекции по русской литературе / [пер. с англ. С. Антонова, Е. Гольшевой, Г. Дашевского и др.]. – СПб. : Издательская группа «Азбука-классика», 2010. – 448 с.

7. Набоков В. Лолита : роман / [пер. с англ. автора]. – СПб. : Издательская Группа «Азбука-классика», 2010. – 416 с.

8. Набоков В. Лолита : сценарий / [пер. с англ. А. Бабилова]. – СПб. : Издательская Группа «Азбука-классика», 2010. – 256 с.

9. Набоков В. Машенька : роман / В. Набоков. – СПб : Издательский Дом «Азбука-классика», 2009. – 192 с.

10. Храпченко М. Б. Горизонты художественного образа / М. Б. Храпченко. – 2-е изд., доп. – М. : Худож. лит., 1986. – 439 с.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2011

В. ИВАНОВ, Е.ДУДКО

ПЕРЕНОС ИМИДЖА СТРАНЫ НА ИМИДЖ ЧЕЛОВЕКА В РОМАНЕ «МАШЕНЬКА» РОССИЙСКОГО ПИСАТЕЛЯ В. НАБОВОКА

В статье рассматриваются феномен переноса имиджа одного объекта на другой на примере соотнесения имиджа страны России и человека Машеньки в романе Владимира Набокова «Машенька». Предоставляются рекомендации пиарщикам по осуществлению нейтрализации перенесенного имиджа в сознании целевой аудитории.

Ключевые слова: Ганин, Россия, Машенька, Владимир Набоков, картины, эмоции, перенос имиджа.

V. IVANOV, O.DUDKO

CONNECTING IMAGE OF COUNTRY WITH THE IMAGE OF MAN IN THE NOVEL «MASHENKA» RUSSIAN WRITER VLADIMIR NABOKOV

The article deals with the phenomenon of transferring the image of one object to another on example of the connecting image of Russia and Mashenka in the novel by Vladimir Nabokov "Mashenka". Recommendations are given for the implementation the transferred image in the mind of target audience.

Keywords: Ganin, Russia, Mashenka, Vladimir Nabokov, pictures, emotions, moving image.

УДК 82-312.6Костомаров(045)

Ярослав КОЗАЧОК

«АВТОБІОГРАФІЯ» МИКОЛИ КОСТОМАРОВА ЯК ЗРАЗОК ПУБЛІЦИСТИКИ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті актуалізуються жанрово-стильові та художньо-поетичні проблеми визначення «Автобіографії» М.І. Костомарова як публіцистичного твору.

Ключові слова: публіцистика, мемуари, белетристика.

Звільнення мемуаристики й епістолографії від жорсткої цензури й багатоаспектного табування спричинило появу в останні десятиріччя мемуарів, біографічних досліджень, епістолярію, частково, й значно менше – автобіографічних творів.